

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

КЗ «РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ» РОР

Обережно: булінг!

Бібліографічний інформаційний список для
організаторів дитячого читання

Рівне, 2020

**УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ**

КЗ «РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ» РОР

Обережно: булінг!

Бібліографічний інформаційний список для
організаторів дитячого читання

Рівне, 2020

УДК 016:37

О-11

Обережно: булінг! : бібліогр. інформ. список для організаторів дит. читання / Рівнен. обл. б-ка для дітей ; уклад. З. Б. Мартинюк. – Рівне, 2020. – 16 с.

В бібліографічному інформаційному списку «Обережно: булінг!» подано книги, статті з періодичних видань та електронні ресурси для вчителів, соціальних педагогів, шкільних психологів, батьків, які розкриють поняття булінгу (цькування) у шкільному середовищі, причини агресивної поведінки дітей, допоможуть виробити стратегію подолання булінгу, виховання у дітей співчутливого ставлення до жертв насилля, уникнути ризикованої поведінки в мережі інтернет.

Відповідальна за випуск: *Наталія Назарук*

Підготувала: *Зінаїда Мартинюк*

Комп'ютерна верстка: *Наталія Дибач*

Від укладача

Образливі прізвиська, глузування, піддражнювання, стусани з боку одного або групи учнів щодо однокласника чи однокласниці – це ознаки нездорових стосунків, які можуть призвести до цькування – регулярного, повторюваного день у день знущання. Цілеспрямоване нанесення фізичної та душевної шкоди стало об'єктом уваги науковців і педагогів, починаючи з 70-х років минулого століття й отримало спеціальну назву – булінг.

Термін «булінг» походить з англійської мови і означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки, щоб заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини. Прикметною ознакою булінгу є довготривале «відторгнення» дитини її соціальним оточенням.

Найчастіше булінг відбувається в таких місцях, де контроль з боку дорослих менший або взагалі його немає. Це можуть бути шкільний двір, сходи, коридори, роздягальні, спортивні майданчики. У деяких випадках дитина може піддаватися знущанням і поза територією школи, кривдники можуть перестріти її на шляху до дому. Навіть удома жертву булінгу можуть продовжувати цькувати, надсилаючи образливі повідомлення на телефон або через соціальні мережі.

За даними різних досліджень, майже кожен третій учень в Україні так чи інакше зазнавав булінгу в школі, потерпав від принижень і глузувань; 10 % регулярно (раз

на тиждень і частіше), 55 % частково піддаються знущанню з боку однокласників ; 26 % батьків вважають своїх дітей жертвами булінгу.

Практично в кожному класі є учні, які стають об'єктами глузувань та знущань, а також агресори, які є ініціаторами булінгу.

Зазвичай об'єктом знущань (жертвою) булінгу вибирають тих, у кого є дещо відмінне від однолітків. Відмінність може бути будь-якою: особливості зовнішності, манера спілкування, поведінки, незвичайне захоплення, соціальний статус, національність, релігійна належність.

Цькування найчастіше ініціюють надміру агресивні діти, які люблять домінувати, тобто бути «головними». Їх не турбують почуття і переживання людей, вони прагнуть бути в центрі уваги, контролювати все навколо. Принижуючи інших, вони підвищують власну значущість. Нерідко це відбувається через глибокі психологічні комплекси кривдників. Можливо, вони самі переживали приниження або копіюють ті агресивні й образливі моделі поведінки, які є у їхніх сім'ях.

Людину, яку вибрали жертвою і яка не може постояти за себе, намагаються принизити, залякати, ізолювати від інших різними способами. Найпоширенішими формами булінгу є: словесні образи, образливі жести або дії, ігнорування, бойкот, вимагання грошей, пошкодження особистого майна, фізичне насилля, приниження за допомогою мобільних телефонів та інтернету – кібербулінг.

Жертви булінгу переживають важкі емоції – почуття приниження і сором, страх, розпач і злість. Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, спричиняючи неадекватне сприймання себе, занижену самооцінку, комплекс неповноцінності, негативне сприймання однолітків, підвищену тривожність, фобії, неврози, девіантну поведінку – схильність до правопорушень, суїцидальні наміри, формування алкогольної, тютюнової, наркотичної залежності.

Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги.

Насильство у школі – буденна реальність для багатьох людей в усьому світі. Переслідування, знущання, погрози онлайн, образи – все це негативно впливає на дітей та їхні успіхи в навчанні. Що стоїть за насильством у школах і що можна зробити, аби зупинити його, можна дізнатися із матеріалів інформаційного списку «Обережно: булінг!».

Нижче наведено статті з періодичних видань та електронні ресурси, які допоможуть вчителям, соціальним педагогам, шкільним психологам, батькам виробити стратегію подолання булінгу, формувати в дітей правову свідомість, співчутливе ставлення до жертв насилля, навички в умінні захищати свої персональні дані, уникати ризикованої поведінки в мережі інтернет.

Книги та статті з періодичних видань

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : закон України, 18 груд. 2018 р. // Уряд. кур'єр. – 2019. – № 13, 22 січ. – С. 21.

Конституція України : із змінами і доповнен., внесеними Законами України від 8 груд. 2004 р. № 2222-IV, від 1 лют. 2011 р. № 2952-VI. – К. : ЮІ, 2010. – 40 с.

Про охорону дитинства : закон України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 13 січ. 2014 р. : офіц. текст. Конвенція про права дитини. – К. : Паливода А. В., 2014. – 51 с. – (Закони України).

Беляєва О. Булінг у шкільному середовищі / О. Беляєва // Психолог (Шк. світ). – 2017. – № 17-18. – Вкладка. – С. 1-16.

Матеріал статті допоможе розглянути тему булінгу в шкільному середовищі з теоретичних позицій та з позицій практики як актуальну соціально-педагогічну та психологічну проблему суспільства.

Веленко А. Протидія булінгу / А. Веленко // Психолог (Шк. світ). – 2018. – № 3-4. – С. 51-59.

Розробка заняття з елементами тренінгу для учнів 5–10-х класів. Заняття покликане ознайомити учнів з поняттям «булінг», його видами та проявами; розвивати навички конструктивного вирішення конфліктних ситуацій; сформуванати знання з правил безпечної поведінки в соціумі.

Вздурьська В. Українська підліткова література 2000-2015 років : стислий огляд худож. прози / В. Вздурьська // Дивослово. – 2016. – № 1. – С. 48-52.

У статті зроблено огляд художньої прози для молодших підлітків. Книжки згруповано за жанрами: реалістична, історична проза, пригоди, детективи, фантастика, літературна казка.

Галенська Н. П. Насильству скажемо – ні! : тиждень в школі / Н. П. Галенська // Позаклас. час. – 2017. – № 10. – С. 23-24.

Подано інформацію про насильство над особистістю, види насильства та поради, як його уникнути.

Гордієнко В. Є. Жорстокість серед школярів / В. Є. Гордієнко // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2009. – № 3. – С. 25-26.

Матеріали лекції повинні надати батькам етіологію агресії, озвучити наукову трактовку цього терміну,

розібрати на прикладах із життя причини її виникнення та способи усунення.

Дворська О. М. Безпечний віртуальний простір / О. М. Дворська // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2015. – № 7. – С. 27-30.

Мета статті – дати учасникам тренінгового заняття відомості про ризики у мережі інтернет, сформувані розуміння необхідності дотримуватися певних правил поведінки у віртуальному просторі.

Життя у сучасному світі // Позаклас. час. – 2019. – № 12. – С. 29-36.

Булінг – це знущання над іншими людьми. Його мета – нанести емоційну чи фізичну шкоду. Булінг – досить поширене явище, але його терпіти не можна.

Методичні матеріали покликані допомогти педагогам краще зрозуміти інтереси і проблеми сучасних підлітків, вплив булінгу на особистість дитини; подано поради з профілактики та боротьби з булінгом.

Затворницька А. Як виявити булінг стосовно вчителів / А. Затворницька // Шк. світ. – 2020. – № 8. – С. 5-10.

Діагностика й інструкція та поради із захисту педагогів від булінгу.

Крикун Л. В. Проблема насильства та жорстокого поводження з дітьми / Л. В. Крикун // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2014. – № 5. – С. 2-13.

Розповідається про вивчення причин шкільного насильства, його види, наслідки й те, яку допомогу можна надати потерпілим дітям та дітям, які таке насильство вчиняють.

Левченко Т. Ні, булінгу! : я обираю бути людиною : виховна година : 2–3-ті кл. / Т. Левченко // Початкова освіта (Шк. світ). – 2019. – № 19. – С. 56-64.

Виховна година має на меті змодельовати ситуації та на практиці дати дітям можливість відчувати, які наслідки мають приниження, цькування, знущання тощо. Практичні вправи допоможуть зробити крок назустріч дружбі, сформуванню нетерпимості до проявів агресії, виховати почуття емпатії та переживання до дитини, яка зазнає насильства.

Остапенко Г. Медіакультура в освітньому процесі / Г. Остапенко, А. Рябікіна // Шк. світ. – 2018. – № 23. – С. 4-37.

Стаття присвячена підготовці особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчанню розуміти її, усвідомленню наслідків її впливу на психіку.

Павлюк Н. Кібербулінг: як форма агресії / Н. Павлюк // Початкова освіта (Шк. світ). – 2019. – № 24. – С. 32-41.

Інтернет-простір – це з одного боку, простір спілкування, пізнання, а з іншого – можливість реалізації злочинних задумів тим, хто цього прагне.

Дорослі часто не обізнані щодо загроз, із якими діти можуть зіштовхнутися у віртуальному світі.

У статті даються поради батькам та педагогам як захистити дітей від кібербулінгу, насильства в інтернеті, як зняти напруження й страх дитини, запобігти ескалації жорстокості та не допустити трагедій, що стаються на тлі байдужості.

Подопригора Л. М. Проблема насильства в сім'ї та жорстокості неповнолітніх / Л. М. Подопригора // Історія та правознавство. – 2010. – № 13. – С. 23-25.

Мета уроку з правового виховання учнів – формування уявлення про можливі джерела небезпеки, виховання позитивного ставлення до власного життя, життя оточуючих та негативного ставлення до правових порушень.

Попередження насильства і жорстокості в сім'ї : тренінг // Позаклас. час. – 2018. – № 4. – С. 12-13.

Тема тренінгу стосується прояву дітьми жорстокості та насильства. Емоційні проблеми таких

дітей: підвищена агресивність, пригнічений настрій, депресія, тривожність, страхи.

Тренінг з'ясує рівень обізнаності батьків щодо типів жорстокої поведінки та розуміння того, що не кожне покарання принесе дитині користь, допоможе звернути увагу на внутрішній світ дитини, проаналізувати, як впливають «непорозуміння» батьків на емоційний стан дітей.

Турковець І. П. Гурток «Діалог» для дітей «групи ризику» / І. П. Турковець // Позаклас. час. – 2019. – № 8. – С. 29-40.

Проблема девіантної поведінки школярів набуває особливої актуальності. Спостерігається тенденція до зростання жорстокості серед неповнолітніх.

Подано навчально-тематичний план та розробки занять гуртка «Діалог» та поради фахівців щодо розвитку навичок контролю емоційної ситуації, профілактики агресивності серед підлітків, навчання конструктивних способів розв'язання проблем.

Цифрове життя // Позаклас. час. – 2019. – № 9. – С. 29-36.

Кібербулінг – це нове обличчя булінгу, навмисна спроба спричинити емоційну та психологічну шкоду іншій людині з використанням інтернету.

Стаття покликана допомогти вчителям краще зрозуміти прояви та причини кібербулінгу. Подано «гарячі» контакти з інтернет-безпеки: електронні «гарячі» лінії, телефони довіри Департаменту МВС.

Чорна К. Як виховати культуру гідності / К. Чорна // Шк. світ. – 2013. – № 16. – С. 4-37.

Тренінги, бесіди, години спілкування для учнів 9-11-х класів покликані формувати повагу до людської гідності, ціннісного ставлення до інших, моральних якостей особистості.

Шкільний булінг // Сучасна школа України. – 2017. – № 3. – С. 4-28.

Тематичний номер присвячений насиллю в навчальних закладах. Читачі дізнаються, що таке шкільний булінг, чому діти поведуться агресивно та як діяти вчителю у випадках знущань у школі. Можна також вивчити закордонний досвід боротьби зі шкільним булінгом і впровадити щось із запропонованого у діяльність свого навчального закладу.

Яворська Т. Зупинити шкільний терор : булінг – проблема № 1 / Т. Яворська // Інформатика (Шк. світ). – 2018. – № 2. – С. 11-17.

Явище шкільного цькування однокласників поширюється по всьому світу, бо насильницька модель поведінки стає дедалі популярнішою. До чого може

призвести ігнорування булінгу та як йому запобігти, йде мова у статті.

Електронні ресурси

Булінг: ми всі можемо це зупинити [Електронний ресурс] : посібник для батьків учнів початк. і серед. шкіль. — Режим доступу : <http://www.edu.gov.on.ca/eng/multi/ukrainian/BullyingUK.pdf> — Назва з екрана.

Воронцова Т. В. **Вчимося жити разом** [Електронний ресурс] : посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» : (основна і старша школа) / Т. В. Воронцова та ін. — К. : Алатон, 2017. — Режим доступу : <https://nuschool.com.ua/lessons/health/together/index.html>. — Назва з екрана.

Глобальне опитування про булінг (знущання у школах) [Електронний ресурс] // U-Report : Ukraine : [міжнародний молодіжний проект Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)]. — Режим доступу : <https://ukraine.ureport.in/opinion/566/>. — Назва з екрана.

Насильство в сім'ї. Як захистити себе та родину [Електронний ресурс] // Правовий простір : безоплатна допомога в Україні. — Режим доступу : <http://legalspace.org/ua/biblioteka/item/10088-nasylstvo-v-sim-i-yak-zakhystyty-sebe-ta-rodynu>. — Назва з екрана.

Підласий І. П. **Булінг зупинити не можна, його треба очолити** [Електронний ресурс] / І. П. Підласий // Основа : видавнича група. – Режим доступу : <https://bit.ly/3eLOxyH>. – Назва з екрана.

Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід [Електронний ресурс]: методичний посібник / Андрєєнкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. – К.: ТОВ «Агенство Україна», 2019. – Режим доступу: https://www.unicef.org/ukraine/media/2886/file/Bulling_system.pdf. – Назва з екрана.

Профілактика явища булінгу в учнівському середовищі [Електронний ресурс] : наукова робота. – Режим доступу : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24172>. – Назва з екрана.

Скажи булінгу «Ні!» [Електронний ресурс] : 5 мультфільмів, які навчають цінувати кожного // На Урок : освітній проект. – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/post/skazhi-bulingu-ni-5-multfilmiv-yaki-navchayut-cinuvati-kozhnogo>. – Назва з екрана.

**Бібліографічний інформаційний список для
організаторів дитячого читання**

2020 рік

ОБЕРЕЖНО: БУЛІНГ!

Видавець та виготовлювач:

Рівненська обласна бібліотека для дітей

33028, м. Рівне

вул. Симона Петлюри, 27

Тел. (0362) 623-423

***РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА
БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ***

33028, м. Рівне

вул. Симона Петлюри, 27

тел. (0362) 623 – 423

<https://rdobd.com.ua/>

dtbiblioteka@gmail.com